

Advies

Conceptnota Startnota transitieprioriteit 'Zorg en Samenleven in 2050'

Brussel, 2 oktober 2017

Adviesvraag: Conceptnota Startnota transitieprioriteit 'Zorg en Samenleven in 2050'
Adviesvrager: Jo Vandeuren - Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Ontvangst adviesvraag: 22 juni 2017
Adviestermijn: 30 dagen, verlengd
Goedkeuring raad: 2 oktober 2017, unaniem

Inhoud

Inhoud	3
Advies	4
1 ‘Sociale cohesie’ en ‘vermaatschappelijking’, de twee kernthema’s	4
2 De toekomst van ons zorg- en ondersteuningsmodel	5
3 Tot slot	6

Advies

Situering adviesvraag en –procedure

De Strategische adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, Gezondheids- en Gezinsbeleid (SAR WGG) is op 22 juni 2017 gevraagd om advies te verlenen over de conceptnota Startnota transitieprioriteit 'Zorg en samenleven in 2050'.

De raad besprak deze adviesvraag op 28 september 2017. Het advies werd na een schriftelijke procedure in consensus goedgekeurd op 2 oktober 2017.

De conceptnota beschrijft de transities inzake zorg, welzijn, cultuur, jeugd, media en sport die moeten bijdragen aan het realiseren van de 'Visie 2050' van de Vlaamse Regering. In zijn **eerder advies over de conceptnota 'Visie 2050: een langetermijnstrategie voor Vlaanderen'** (advies van 20 november 2015) vroeg de raad aan de Vlaamse Regering om haar toekomstvisie bij te sturen. Het advies luidde om de focus op technologische innovatie en economische ontwikkeling veel sterker aan te vullen met een sociale insteek. De raad hield daarmee een pleidooi om actief te werken aan de kwaliteit van leven van mensen, aan inclusie, aan het versterken van de maatschappelijke participatie en aan het verdiepen van de solidariteit binnen onze samenleving.

1 'Sociale cohesie' en 'vermaatschappelijking', de twee kernthema's

De raad waardeert ten eerste dat heel wat van de bezorgdheden uit zijn eerder advies over de conceptnota 'Visie 2050' in de transitieprioriteit 'Zorg en Samenleven' zijn meegenomen. Nu wordt terecht aandacht besteed aan de toegankelijkheid van technologie en innovatie voor alle burgers, ook voor de meest kwetsbaren. Het is goed dat het wegwerken van de digitale kloof en het succesvol invoeren van de automatische rechtentoekenning tot de ambities behoren. Het meest in het oog springend is evenwel de expliciete inzet op sociale cohesie en vermaatschappelijking.

De raad beaamt dat het nodig is om de sociale cohesie in onze samenleving structureel te versterken. De aanwezigheid van sociaal kapitaal bij mensen en het zich verbonden weten met elkaar zijn immers mee bepalend voor de gezondheid en het welzijn. Bovendien vormt sociale cohesie in de samenleving een noodzakelijke voorwaarde voor de vermaatschappelijking van zorg en ondersteuning.

Wil men in de praktijk de begrippen 'sociale cohesie' en 'vermaatschappelijking' werkelijk tot gemeengoed maken, dan vraagt de raad om ook de volgende elementen mee te nemen:

1. Het is goed dat de conceptnota wijst op het grote belang aan vrijwilligerswerk en mantelzorg. Maar om effectief werk te maken van vermaatschappelijking is het nodig om nog sterker in te zetten op de **ondersteuning van de informele netwerken rond mensen**. Welke de verschillende aandachtspunten zijn bij het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers beschreef de raad in de adviezen over het Gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid (30 september 2016) en over het Ontwerp van het Vlaams mantelzorgplan 2016-2020 (31 oktober 2016).

2. Het behoort tot de kerntaken van **het sociaal werk en het sociaal cultureel werk** om sociale banden te versterken en te werken aan de individuele en collectieve krachten in onze samenleving. De inzet van sociaal werkers, actief in verschillende sectoren en op verschillende levensdomeinen, verdient een meer nadrukkelijke plaats in de conceptnota. Bijvoorbeeld het werk van samenlevingsopbouw is een belangrijke stimulator voor een solidaire maatschappij. De raad wenst dat de (voorbereiding van de) sociaal werkconferentie een goede aanzet vormt om de rol van het welzijnswerk als verbindende factor voor een zorgende samenleving duidelijker te positioneren in de verdere uitvoering van de transitieprioriteit.
3. Het onderdeel 'levenslang leren en dynamische levensloopbaan' uit de conceptnota (p.7) verwijst naar de professional die moet beschikken over specialistische expertise, gecombineerd met een generalistische benadering. Maar de **noodzakelijke aanpassingen binnen het onderwijs en de arbeidsmarkt** om deze nieuwe professionals te vormen, ruimte te geven, te ondersteunen, gemotiveerd en betrokken te houden, komen in de conceptnota nog niet aan bod. Het is echter in die systemen dat zorg- en hulpverleners moeten leren om uit te gaan van het functioneren en van de doelen van een persoon met zorgbehoefte, om te werken in de sociale leefwereld van mensen en te vertrekken van de vraag hoe iemand met zijn mogelijkheden zijn eigen zinvolle plek in de samenleving kan opnemen. Dit zijn voor de raad echte stappen naar inclusie, meer sociale cohesie en vermaatschappelijking. In dit kader verwijst de raad ook naar zijn Visienota over het Nieuw professionalisme in zorg en ondersteuning als opgave voor de toekomst (17 december 2015).
4. Wanneer mensen het Nederlands machtig zijn, kunnen ze makkelijker volwaardig deelnemen aan het sociale en economische leven. Taal is hierbij niet het doel op zich maar het is wel een belangrijk middel. De raad meent dat het **aanleren van de taal én het inzetten op taalondersteuning en tolken** evenwaardige inspanningen vragen van de Vlaamse beleidsverantwoordelijken¹.

De raad steunt de bepaling uit de conceptnota dat sociale cohesie en vermaatschappelijking hand in hand gaan met zelfbeschikking en emancipatie van het individu. Deze laatste zijn belangrijke verworvenheden van onze tijd. Maar het moet wel duidelijk zijn dat wanneer mensen aangeven dat zij iets niet (volledig) kunnen opnemen of beslissen, dit ook een inherent deel uitmaakt van autonomie en zelfbeschikking. Deze verscheidenheid tussen mensen moet worden gevat en vraagt voldoende nuance bij de stelling dat 'de burger zo veel en zo lang mogelijk het stuur in eigen handen wil houden' (p.2). Het vergt een evenwicht tussen ondersteunen en gepast overnemen, met het vermijden van culpabiliseren.

2 De toekomst van ons zorg- en ondersteuningsmodel

De raad is verheugd om in de conceptnota te lezen dat de toekomst van zorg en ondersteuning er één is waar de persoon met zorgbehoefte centraal staat. Getrapte en gedeelde, integrale zorg en ondersteuning vormt daartoe het uitgangspunt. In dit model zal vaak de simultane inzet van zelfzorg, mantelzorg, generalistische en gespecialiseerde zorg aangewezen zijn. Voor de raad

¹ Dit beschreef de raad ook in zijn Reflectienota over de impact van nieuwkomers op de zorg en ondersteuning in het beleidsdomein WVG (5 februari 2016).

moet dit **netwerkdelen op het niveau van de individuele zorgvrager** veel sterker in het toekomstplan terug te vinden zijn. Dit gaat breder dan het unidirectionele ketendenken.

In netwerken is onder meer een betrouwbare gegevensdeling die de privacy van de persoon met zorgbehoefte verzekert een belangrijke voorwaarde om tot goede zorgcoördinatie en samenwerking te komen. In de conceptnota wordt het *'veilig en accuraat delen van gegevens van en over de personen met een zorgnood'* als essentiële bouwsteen gezien (p.6). De raad verwacht dat de persoon met zorgbehoefte zelf zo maximaal mogelijk de hoofdactor wordt in deze bouwsteen.

Het is goed dat de voorgestelde transitie duidelijk kiest voor een multidisciplinaire aanpak die meer gericht is op kwaliteit van leven. Dit is ook de visie van de SAR WGG, zoals beschreven in zijn visienota's en eerdere adviezen.

Om in de transitie ook buurtwerkingen en wijkgerichte zorg te vatten, vraagt de raad om te spreken van 'zorg in de eigen leefomgeving'. Nu wordt er in de conceptnota verschillende keren gesproken van 'zorg in de thuisomgeving', wat beperkt lijkt tot de persoonlijke woning van de persoon met zorgbehoefte.

De raad vindt het erg belangrijk dat de conceptnota ook stelt dat *'welzijn en gezondheid sociaal en economisch bepaald worden'* (p.5). Dit maakt dat welzijn en gezondheid sociaaleconomisch ongelijk verdeeld zijn, omdat kansen en mogelijkheden van mensen verschillen. Het is dan essentieel om erover te blijven waken dat de transitie naar zorg en samenleven in 2050 **een inclusieve transitie** wordt, met een geloofwaardig aanvoelen van de diversiteit aan mensen, doelgroepen, behoeften en levensdoelen.

Tegelijkertijd is de raad er zich ook van bewust dat een duurzame financiering van het welzijns- en gezondheidszorgsysteem een uitermate belangrijke uitdaging wordt. Er zullen prioriteiten gesteld moeten worden. In dat opzicht vraagt de raad volgende aanpassing aan de conceptnota: de stelling *'het is ook belangrijk dat in alle beleidsdomeinen wordt ingezet op het creëren van kansen voor kwetsbare Vlamingen en in het bijzonder op de blijvende toegankelijkheid van de zorg, inbegrepen de toegankelijkheid tot nieuwe technologieën en gepersonaliseerde behandelingen'* (p.5) zou best aangevuld worden met *'na voldoende wetenschappelijke onderbouwing, ethische reflectie en kosten-batenanalyse, waaronder het bekijken van de gezondheidseconomische aspecten'*.

3 Tot slot

Het werken aan gezondheid en welzijn voor alle burgers vergt een geïntegreerde aanpak, volgens het principe van 'health and well-being in all policies' (p.5-6). Ook bij het versterken van de sociale cohesie en het realiseren van de vermaatschappelijking is er nood aan een ondersteunend beleid vanuit de verschillende beleidsdomeinen. De inrichting van onze woon- en leefomgevingen, de mobiliteitskansen, de organisatie van de arbeidsmarkt, het onderwijssysteem, het lokale beleid, de inkomenssituatie... zijn cruciale onderdelen van zulk een ondersteunend beleid. Daarom verwacht de raad dat de verbindingen naar andere sectoren en beleidsdomeinen die in de conceptnota aangekondigd worden, in de uitrol van de transitieprioriteit effectief en structureel vorm krijgen.

Verder is in de conceptnota beschreven hoe men zich bij de uitwerking van de transitie laat inspireren door lopend beleid (p.9). De raad vraagt om ook te kijken naar het Actieplan Geestelijke Gezondheid, dat het creëren van een breed en omvattend beleid beoogt.

Tot slot wenst de raad betrokken te blijven bij de verdere uitwerking van de transitie naar zorg en welzijn in 2050.